

Dag 5: Begeleiden en coachen

Achtergrond

De basistraining voor praktijkopleiders is verlengd van drie tot zes dagen. De eerste twee dagen leggen de basis, de verdere dagen bieden verdieping. Dag 5 gaat over begeleiden en coachen.

Van een praktijkopleider wordt een sterk coachende benadering verwacht, gericht op de attitude en het leer- en werkgedrag van een aios en het bevorderen van diens persoonlijke en professionele ontwikkeling. Het is daarbij zaak er rekening mee te houden dat mensen in hun leerstijl verschillen en problemen op een eigen manier aanpakken. Dit hangt samen met individuele verschillen in stijl, karakterstructuur en kwaliteiten: wat voor de een goed werkt, is niet vanzelfsprekend ook de aanpak die voor anderen het meest geschikt is. Het is zaak hiermee rekening te houden wanneer je een ander begeleidt of coacht.

In de ochtend analyseren we jouw stijl in het licht van je persoonlijke kwaliteiten en voorkeuren. In de middag ligt het accent op het begeleiden van de ander: hoe herken je de kwaliteiten en bijzonderheden van een aios? Hoe houd je daar rekening mee in je aansturing en begeleiding? We gaan ook in op het tijdig herkennen van stagnatie.

Docenten

Bart Dollekens, bedrijfsarts, is instituutsopleider bij de SGBO.

Sheila van de Sande, arbeid- en organisatiepsycholoog, is gedragswetenschappelijk docent bij de SGBO.

Resultaat

- Je hebt meer zicht op je persoonlijke voorkeuren, kwaliteiten en gedragspatronen.
- Je hebt meer aandacht voor de eigen persoonlijke stijl en verdere kwaliteiten van de aios.
- Je bent je bewust van het belang om rekening te houden met persoonlijke verschillen tussen jou en degene die je begeleidt.
- Je hebt geoefend om verdiepend in gesprek te gaan met een ander over diens voorkeuren, gedragspatronen en kwaliteiten.
- Je herkent signalen van stagnatie en weet wat dan te doen.

Opzet en inhoud

We starten met een terugblik op je praktijkervaringen en gesprekken met je buddy daarover in de afgelopen periode. Wat heb je hiervan geleerd? Dan volgt een introductie op het thema van vandaag: begeleiden en coachen. Daarna wordt uitgebreid ingegaan op de manier waarop jouw kwaliteiten in kaart kunnen worden gebracht met behulp van de MBTI (Myers-Briggs Type Indicator). Je krijgt vertrouwelijk feedback op je kwaliteiten in een schriftelijke profielbeschrijving wanneer je de MBTI vragenlijst die je vooraf ontvangt, tijdig invult en terugstuurt. We doen verder een aantal oefeningen, onder meer met kernkwadranten, om je analyse en coaching vaardigheden te verbreden. Er is veel ruimte om ervaringen uit te wisselen. De dag eindigt met het thema 'stagnatie':

hoe herken je dat een aios zich onvoldoende ontwikkeld en wat doe je dan?

Vorbereidingsopdracht voor dag 5

We vragen je ter voorbereiding op deze dag de MBTI vragenlijst in te vullen die je tijdig krijgt toegestuurd. Stuur het ingevulde scoreformulier **uiterlijk één week** voorafgaand aan deze trainingsdag naar teamopleidersvervolgopleidingen.elg@radboudumc.nl. Als je nieuwsgierig bent is een duidelijke beschrijving van de Myers-Briggs Type Indicator te vinden in Wikipedia.

Zoek ter voorbereiding ook het hoofdstuk in 'Het coachboek voor opleiders' waarin een aios wordt beschreven die in leerstijl het meest lijkt op hoe jij indertijd als aios functioneerde en het hoofdstuk dat aansluit bij jouw huidige leerstijl en gedrag. Wat leer je hieruit?

Aanvullende informatie voor ABSG

Dit programma is grotendeels afgeleid van de dag over begeleiden en coachen geven in de oude, driedaagse basistraining in didactische vaardigheden, die gedurende vele jaren geaccrediteerd is en steeds goed werd geëvalueerd.

Deze dag draagt enerzijds bij aan het vergroten van zelfinzicht en anderzijds aan het herkennen van en rekening houden met de persoonlijke stijl en kwaliteiten van anderen.

Dit programma is 2 maal uitgevoerd in 2019 (ID 345102). De waardering was positief. Op basis van de evaluatie zijn kleine veranderingen doorgevoerd.

Overzicht onderwijsopzet dag 5

9.15 – 10.00 Start van de dag

Reflectie op de voorafgaande periode: wat heb je meegemaakt? Hoe heb je daarbij gebruik gemaakt van de eerdere leerstof?

10.00 – 10.30 Introductie op het thema begeleiden en coachen

Wat weten we over de ontwikkeling van professionals? Aandacht voor de 'T-shaped professional' en de mens achter de medisch professional.

10.30 – 10.45 De Myers-Briggs Type Indicator

Interactieve uitleg over de Myers-Briggs Type Indicator: wat is de achtergrond? Wat zijn 'kwaliteiten'? En wat zijn de dimensies die worden gemeten met de MBTI?

De MBTI is geen psychologische test, het biedt wel een aardige indicatie van persoonlijke kwaliteiten en voorkeuren.

10.45 – 11.00 Korte pauze

11.00 – 12.30 De Myers-Briggs Type Indicator (vervolg)

Vervolg van introductie op de MBTI.

Daarna krijgen de deelnemers individuele feedback op hun kernkwaliteiten via een schriftelijke profielbeschrijving. Er is gelegenheid om deze eerst zelf te bestuderen en daarna even met een ander te bespreken. Herken je je wel of niet in de profielbeschrijving?

Er is steeds ruimte voor vragen.

12.30 – 13.15 Lunchpauze

13.15 – 14.00 De Myers-Briggs Type Indicator (vervolg)

We kijken even terug op hoe de ochtend is verlopen.

Daarna doen we een kort gesprek in intervisie-vorm (in subgroepen van 3 of 4) met als doel te verkennen wat het individuele profiel betekent voor de rol als opleider.

Waar moet je rekening mee houden?

Dit onderdeel wordt afgerond met een korte plenaire bespreking van de ervaringen tijdens de oefening

14.00 – 14.30 Rekening houden met verschillen in stijl en kwaliteiten

Uitleg over het kernkwadrant van Daniel Ofman: wat is het idee en wanneer en hoe gebruik je het? Je kunt het kernkwadrant benutten om situaties te analyseren waarin iets speelt tussen twee personen, bijvoorbeeld als het niet klikt tussen opleider en aios. Met behulp van het kernkwadrant wordt onderzocht welke kwaliteiten van de een schuren met die van de ander.

14.30 – 14.45 Korte pauze

14.45 – 15.15 Stoeien met het kernkwadrant

De deelnemers oefenen in duo's met het kernkwadrant waarbij ze een situatie analyseren waarmee ze onlangs zelf geconfronteerd werden. Wat speelde er toen?

15.15 – 16.00 Stagnatie

Wat zijn signalen van stagnatie, en fasen van stagnatie? Wat kun je doen als praktijkopleider wanneer een aios vastloopt? Wanneer zoek je contact met de SGBO? Wat zijn de formele spelregels, bijvoorbeeld ten aanzien van het 'go-no-go besluit' en bekwaamheidsverklaringen?

16.00 – 16.15 Afronding en evaluatie

We sluiten af met een korte terugblik op de dag en uitleg over het huiswerk en de voorbereidingsopdracht voor dag 6

Huiswerkopdracht

Lees hoofdstuk 8 uit Het coachboek voor opleiders waarin het gaat over het gebruik van kernkwadranten tijdens het begeleidingsgesprek met een aios en probeer een keer om samen met de aios een kernkwadrant in te vullen.

Accreditatie

Gelet op de effectieve onderwijstijd tijdens de contactdagen en de voorbereidingsopdracht vooraf, die getoetst wordt tijdens het programma, wordt voor deze dag voor 6 uur onderwijs accreditatie aangevraagd.

Dag 6: Medisch leiderschap, zelfsturend leren

Achtergrond

De basistraining voor praktijkopleiders is verlengd van drie tot zes dagen. De eerste twee dagen leggen de basis, de verdere dagen bieden verdieping. Tijdens dag 6 komen enkele nieuwe thema's aan de orde en blikken we terug op de basisscholing als geheel.

Volgens het LOP en het LPP heeft de praktijkopleider een sleutelrol bij het scheppen van een inspirerend en veilig werkklimaat. Dit betekent dat zo nodig met het management van de eigen organisatie moet worden gezocht naar een oplossing voor gesignaleerde knelpunten, zoals een te hoge werkdruk of een te eenzijdig takenpakket van de aios. Ook wordt een actieve rol verwacht wanneer de aios niet goed functioneert. We bespreken deze rollen vandaag in het kader van 'medisch leiderschap'. Hierbij komt ook aan de orde hoe we het medisch leiderschap van de aios kunnen bevorderen. Een thema dat hier nauw bij aansluit is 'zelfsturend leren'. We verwachten dat iedere aios toenemend in staat is om zijn of haar opleiding zelf vorm te geven. Maar hoe bereiken we dat? In dit kader komen we terug op het belang van leren reflecteren.

In de middag is er ruimte om stil te staan bij professionele en ethische dilemma in de rol als opleider. Dit gebeurt in de vorm van intervisie. We blikken vervolgens terug op de basistraining als geheel en sluiten af met het uitreiken van bewijzen van deelname aan deze training.

Docenten

Bart Dollekens, bedrijfsarts, is instituutsopleider bij de SGBO.

Sheila van de Sande, arbeid- en organisatiepsycholoog, is gedragswetenschappelijk docent bij de SGBO.

Resultaat

- Je weet wat wordt bedoeld met 'medisch leiderschap' en wat in dit kader wordt verwacht van praktijkopleiders en aios.
- Je weet wat wordt bedoeld met 'zelfsturend leren' en wat je in de praktijkbegeleiding kunt doen om zelfsturing te bevorderen.
- Je weet waarom reflecteren een essentiële vaardigheid is in het kader van zelfsturend leren en de persoonlijke en professionele ontwikkeling van de aios.
- Je hebt tijdens intervisie stil gestaan bij professionele en ethische dilemma in je rol als opleider.

Opzet en inhoud

In de ochtend ligt het accent op twee thema's die in elkaars verlengde liggen: medisch leiderschap en zelfsturend leren. We onderzoeken in groepsdiscussies en oefeningen wat we hieronder moeten verstaan en hoe we hier aandacht aan kunnen besteden in de praktijkopleiding. Omdat zelfsturend leren niet mogelijk is zonder reflectie op eigen handelen, komen nog eens terug op het belang van reflecteren. Na de lunch staan we stil bij professionele en ethische dilemma in de rol als opleider. Daarna ronden we deze zesdaagse basistraining af met een terugblik op wat we hebben geleerd en het uitdelen van certificaten van deelname.

Vorbereidingsopdracht voor dag 6

We vragen je ter voorbereiding op deze dag je portfolio af te ronden met een praktijkverslag waarin je verslag van je ervaringen en ontwikkeling in je rol als praktijkopleider. Sinds de start van dit opleidingstraject. Leg dit portfolio ruim voor dag 6 ter toetsing voor aan je buddy en aan Bart Dollekens zodat tijdig duidelijk is of je aan alle eisen voldoet om geregistreerd te worden als praktijkopleider.

Lees ook het instellingsopleidingsplan voor jouw organisatie en zoek uit wat de randvoorwaarden zijn rond de opleiding die in overleg met het management zijn vastgelegd, zodat je naar dit stuk kunt verwijzen wanneer je ooit voor een aios of voor je zelf in je rol als praktijkopleider meer ruimte moet claimen.

Aanvullende informatie voor ABSG

Het ochtendprogramma is ontleend aan de geaccrediteerde trainingen voor praktijkopleiders over medisch leiderschap en over reflecteren. Het middagprogramma betreft een intervisie oefening gericht op dilemma's die men als opleider kan ervaren. In de inleiding wordt nog eens aandacht besteed aan de eisen ten aanzien van intervisie met andere praktijkopleiders zoals vastgelegd in het LPP. Daarna volgt een gestructureerde terugblik met de deelnemers op wat ze geleerd hebben. We benutten deze terugblik ook om dit nieuwe scholingsprogramma te evalueren.

Dit programma is 2 maal uitgevoerd in 2019 (ID 345102). De waardering was positief. Op basis van de evaluatie zijn kleine veranderingen doorgevoerd.

Overzicht onderwijsopzet dag 6

9.15 – 10.00 Start van de dag

Korte toelichting op het programma van deze laatste dag.

Groepsdiscussie over het begrip 'medisch leiderschap' met als doel dit niet te groot te maken. Leiderschap lijkt iets voor een kleine selectie van prominente collega's (hoogleraren, artsen met management- of bestuurstaken). Bij medisch leiderschap gaat het echter om iets dat van iedere collega mag worden verwacht en dat daarom ook in de vervolgopleiding aan de orde behoort te komen. Aan de orde komt ook het belang van voorbeeldgedrag door de opleider.

Uitleg over hoe we aandacht besteden aan medisch leiderschap in de opleiding. Wat verwacht de SGBO hierbij van de praktijkopleiders?

10.00 –10.45 Medisch leiderschap

Korte discussie in drietallen: Hoe kun je als opleider bijdragen aan het scheppen van een inspirerend en veilig werkklimaat? Hoe kun je hierbij gebruik maken van het instellingsopleidingsplan van jouw organisatie? Wat zijn de mogelijkheden in jouw organisatie wanneer een aios vastloopt? Eventuele dilemma's worden genoteerd voor het intervisiedeel in de middag.

Plenaire nabespreking waarin nog eens wordt gewezen op het belang van een goed en tijdig contact tussen praktijkopleider en instituutopleider wanneer er wat speelt. Ook wordt opnieuw aangestipt wat de spelregels zijn bij een onderbreking van de

opleiding richting RGS. Daarnaast wordt geïnformeerd wat men in het instellingsopleidingsplan heeft gelezen over de ‘scharrelruimte’ die aios en praktijkopleiders krijgen op grond van het instellingsopleidingsplan voor de organisaties waar de deelnemers werken.

10.45 – 11.00 **Korte pauze**

11.00 – 11.45 **Zelfsturend leren, reflecteren**

In een interactieve presentatie wordt uitleg gegeven over het ideaal van ‘zelfsturend leren’. Hierin wordt toegelicht dat ‘zelfsturend’ niet betekent dat de opleider geen rol meer heeft. Vorm geven aan (delen) van je opleiding is niet mogelijk zonder feedback van en coaching door de opleider. Dat geldt ook voor ‘zelfreflectie’, een essentiële activiteit bij zelfsturend leren. Reflecteren lukt beter in een dialoog waarin een gesprekspartner vragen stelt om samen te onderzoeken wat speelt en wat de ander bezig houdt. We bespreken waaraan een goed reflectieverslag moet voldoen en hoe de opleider de aios kan helpen bij reflectie.

Er is steeds ruimte voor vragen.

11.45 – 12.30 **Reflecteren aan de hand van het 5 G’s schema**

We oefenen in drietallen met reflecteren volgens het 5-G’s schema:

- Gebeurtenis: wat gebeurde er?
- Gedachte: wat dacht je toen?
- Gevoel: welk gevoel had (en heb) je erover?
- Gedrag: wat deed je?
- Gevolg: wat leverde dat op? Hoe kijk je erop terug?

Een van de deelnemers doet zijn verhaal. Een ander stelt helpende vragen. De derde bewaakt de procesgang en geeft na afloop feedback. Vermoedelijk kunnen twee opleiders hun verhaal doen en twee opleiders oefenen met vragen stellen.

12.30 – 13.15 **Lunchpauze**

13.15 – 13.30 **Korte terugblik op de ochtend**

We kijken even terug op hoe de ochtend is verlopen. Hoe liep de reflectieoefening? Aandacht voor de vraag of de deelnemers dit schema willen gebruiken om hun aios te helpen bij het leren reflecteren.

13.30 – 14.45 **Intervisie over ethische en professionele dilemma’s rond het opleiderschap**

Uitleg over de eisen rond intervisie voor praktijkopleiders en over de intervisievorm die voor de oefening die volgt wordt gebruikt.

Inhoudelijk gaat het over professionele en ethische dilemma’s rond het opleiderschap. Deel je bijvoorbeeld wel of niet met collega’s dat je vindt dat een aios medisch inhoudelijk niet goed presteert? En met het management?

Een of twee deelnemers brengen een casus in.

14.45 – 15.00 **Korte pauze**

15.00 – 16.00 **Terugblik op de eigen leerervaringen tijdens de basistraining tot praktijkopleider**

Op een gestructureerde wijze wordt verkend hoe de deelnemers terugkijken op de basistraining, zowel het praktijkdeel als de scholingsdagen. Dit zelfonderzoek wordt ook benut in het kader van een evaluatie van dit onderwijs.

16.00 – 16.15 **Afronding en evaluatie**

We sluiten af met een korte terugblik op de dag en uitleg over het huiswerk en de voorbereidingsopdracht voor dag 6

Accreditatie

Gelet op de effectieve onderwijstijd tijdens de contactdagen en de voorbereidingsopdracht vooraf, die getoetst wordt tijdens het programma, wordt voor deze dag voor 6 uur onderwijs accreditatie aangevraagd.